

Mar. 8. 4. 17. Luc. 9. 13. Ioh. 6. 9. Ioh. 1. f. 42. Mat. 22. 6. Ioh. 2. 0. 6. Mar. 8. d. 23. Sup. 10. d. 33. I. 16. 0. 8. 13. 6. 14. 17. 6. 17. 33. Ioh. 11. 4. 21. Act. 17. 8. 31. Ro. 5. 1. 6. Mar. 9. a. Luc. 9. b. 17.

11. Quare non intelligitis quia non de pane dixi vobis: Cautete a fermento Pharisaeorum, & Sadduceorum? 12. Tunc intellexerunt quia non dixit canendam a fermento panem, sed a doctrina Pharisaeorum, & Sadduceorum. 13. Venit autem Iesus in partes Caesareae Philippi: & interrogabat discipulos suos, dicens: Quem dicunt homines esse filium hominis? 14. At illi dixerunt: Alii Ioannem Baptistam, alii autem Eliam, alii vero Ieremiam, aut unum ex prophetis. 15. Dicit enim Iesus: Vos autem quem me esse dicitis? 16. Respondens Simon Petrus dixit: Tu es Christus, filius Dei vivi. 17. Respondens autem Iesus, dixit ei: Beatus es Simon Bariona: quia caro, & sanguis non revelavit tibi, sed pater meus qui in caelis est. 18. Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, & porte inferi non prevalebunt adversus eam. 19. Et tibi dabo claves regni caelorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in caelis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in caelis. 20. Tunc praecipit discipulis suis ut nemini dicerent quia ipse esset Iesus Christus. 21. Exinde cepit Iesus ostendere discipulis suis, quia oporteret eum ire Ierosolymam, & multa pati a senioribus, & Scribis, & principibus sacerdotum, & occidi, & tertio die resurgere. 22. Et assumens eum Petrus, cepit increpare illum dicens: Absit a te Domine, non erit tibi hoc. 23. Qui conuersus, dixit Petro: Vade post me Iatana, scandalum es mihi: quia non sapi es. 24. Quia Dei sunt, sed ea quoque hominum. 24. Tunc Iesus dixit discipulis suis: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. 25. Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdat eam, quis autem in perdidit animam suam propter me, inueniet eam. 26. Quid enim prodest homini, si mundum universum lucratur, animae vero suae detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? 27. Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis: & tunc reddet unicuique secundum opera eius. Amen dico vobis, sunt quidam de his stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo.

IN CAP. XVI.

TRES primos versus huius capituli, aut etiam quatuor indicat Hieronymus in plerisque codicibus non haberi. Omnes tamen & Graeci, & Latini auctores legunt, & apud Marcum cap. 8. 11. leguntur: nec vero simile est utroque in loco additos fuisse. Potest aliquem movere, quod cap. 12. 3. eadem iam Evangelista narrasset. Sed nihil vetat Scribas, & Pharisaeos non eosdem, sed alios alios eadem interrogasse. Praeterquam quod illic Scribae & Pharisaei, hic & Sadducei interrogasse dicuntur: & illic non ea de causa Christum conuenissent, sed in media cum Christo disputatione respondisse, volumus a te signum videre: hic accessisse dicuntur, quasi eam ob causam ad Christum venerint, ut signum ab eo de coelo peterent.

[Pharisaei & Sadducei.] De Pharisaeorum & Sadduceorum sectis capite 3. 7. disputauimus. Notandum hic tantum est, quo modo duae maxime contrariae haereticorum sectae Pharisaei & Sadducei inter se conueniant, ut Christum impugnent. Pharisaei enim & Sadducei immortales inter se inimicitias gerebant, ut non modo ex Iosepho, sed etiam ex Luca Act. 23. 6. intelligitur. Sic olim Pilatus, & Herodes, cum inimici essent, ut Christum iriderent, amici facti sunt, Luc. vigesimo tertio, versus duodecimo. Sic nunc Lutherani, & Caluini haeretici maxime inter se contrarij aduersus Ecclesiam Catholicam, id est, corpus Christi conspirare solent. Semper enim Christus, ut ait Tertullianus, inter duos latrones crucifigitur. Ut signum de caelo ostenderet eis. Hae exposuimus cap. 12. 3.

2. Facta vespere.] Quia signum de caelo petierant, ex caelestibus signis probatur, non debere eos de caelo signum petere. Vespertinum roborem sci entiat, maturumque pluuie signum esse longe experientia omnino homines docuit, nec opus est de ea re longius philosophari.

3. Faciem ergo caeli.] Graece legitur οὐρανὸν ἰδὲ τὸ πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ, hoc autem tempus quomodo non probatur? Nam etsi illic turbis: hic Pharisaei, & Sadducei loquuntur, credibile tamen est eodem utroque modo Christum argumentatum; a maiore scilicet ad minus, quod alii a minore ad maius vocant. Vtraque interpretatio probabilis.

sapientissimi videntur; cum omnium, meo iudicio, insipientissimi sint. Quae enim maior insipientia, quam homines, qui Christum dicit, videri que volunt, sapientiam incredulitate metiri? Nos enim, qui simplices, qui tardi, qui fati, & insipientes habebimur, si nihil, nisi, quod humana ratio perueniret, crederemus, sapientissimi apud illos haberemur. Tota huius loci difficultas in eo est, qua ratione Christus argumentationem concludat. Quidam sine interrogazione legentes, ut Chryostomus, & Theophylactus ad hunc modum argumentum explicant. Faciem quidem caeli cognoscere potestis, signa autem temporum (aduenientis) cognoscere non potestis; non enim primus meus aduentus ex caelestibus signis Solis, ac Lunae, sed ex prophetis, & miraculis, quae factio, cognoscere debet. Non venit regnum Dei cum obseruatione, sed regnum Dei intra vos est. Luc. decimo septimo versus vigesimo, & vigesimo primo. Alii per interrogacionem, ut Hilarius, Hieronymus, Beda, & Euthymius. Si faciem caeli cognoscitis, id est, signa ferentis & pluuiae, quod difficilissimum est, & incertum; quomodo signa temporum aduenientis mei quae tot prophetis consignata, tot a me miraculis comprobata sunt, cognoscere nescitis? confirmat hanc interpretationem Lucas capite 12. 56. Hypocritae faciem caeli, & terra nosse probare, hoc autem tempus quomodo non probatur? Nam etsi illic turbis: hic Pharisaei, & Sadducei loquuntur, credibile tamen est eodem utroque modo Christum argumentatum; a maiore scilicet ad minus, quod alii a minore ad maius vocant. Vtraque interpretatio probabilis.

4. Generatio, Haec a nobis capite duodecimo versiculo 34. explicata sunt.

5. Et cum uenissent discipulis eius.] Cum soluerent, ut uenirent, tunc enim, cum proficiscerentur, oblitiscuntur panem secum accipere. Querit Hieronymus quomodo oblitiscuntur poterint, cum paulo ante capite decimo versus trigesimo septimo, septem sportas plenas factis miraculo collegerint. Respondet eos panes secum tulisse, sed, cum discederent oblitiscuntur panem accipere. Vero simillimum mihi videtur, septem illas sportas discipulis, aut saepe sponte aut iussu Christi in pauperibus distribuisse. Itaque oblitiscuntur.

Caluini si sit sapienter uerba capiti entium. Caluini iactantiam in uoluntate in uoluntate.

obliti sunt panes accipere, id est, emere. Illud Hieronymo concedere non possum, ea quae sequuntur in ipso mari inter nauantium accidisse, quia discrete scribit Lucas ca. 12. 11. multis circumstantibus turbis, ita ut seculo conculerent, coepisse Christum discipulis dicere, attendite a fermento Pharisaeorum. Transiuntum. In Bethsaidam, ut ait Marcus c. 8. 22. Qui dixit illis,] G. 2. de 1000 diebus uenit: Iesus autem dixit illis. Noster interpretatur pro 12. in 1000 legitur, aut antecedit per reiarium expressit, quod lapsissime solet in veteri praeterito Testamento facere, ut in Idiomaticis obseruauimus.

Inueniunt.] Videte. Aliud enim est videre, quam inueniri: sicut apud Graecos, aliud δεικναι quam εἶναι; videt enim aliquando, qui non inuenitur, hoc autem sensu Latini videre dicunt, non inueniri; id est, animam aduertere. Noster interpretatur catachresticus est, quia & Graece de eadem re loquens uir Marcus c. 8. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Interueniunt.] Videte. Aliud enim est videre, quam inueniri: sicut apud Graecos, aliud δεικναι quam εἶναι; videt enim aliquando, qui non inuenitur, hoc autem sensu Latini videre dicunt, non inueniri; id est, animam aduertere. Noster interpretatur catachresticus est, quia & Graece de eadem re loquens uir Marcus c. 8. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 83

beremus interpretari. postquam conuertisset. ergo A & hic interpretabimur. postquam fuisset solus orans. id est. postquam solus orasset.

Quem dicunt. Multi Latini codices. & Graeci ple- B riorque habent. quem me dicunt homines esse filium hominis? Triplex enim lectio reperitur. Prima. quem me dicunt homines esse filium hominis? Secunda. quem me dicunt homines esse filium hominis? Tertia. quem me dicunt homines esse filium hominis? Primo modo omnes fere codices Latini. & omnes auctores legunt. Secundo modo Epi- phanius in Ancorato. Theophylactus. & ut videtur. etiam Hilarius. Tertio Chrysothomus homilia 55. Non dubito primam lectionem. quae vulgaris. & communis est. multo esse meliorem; eorumque coniecturam valde proba. qui existimant primum ita scriptam fuisse. quem dicunt homines esse filium hominis? Aliquem deinde Graecum. ut moneret Christum de se loqui ad marginem apposuisse. me. postea aliquem alium correctionem esse putasse. itaque in contextum transtulisse. coeptum quae esse legi. quem me dicunt homines esse filium hominis? postremo alium. cum abierunt redundare iudicaret. sustulisse filium hominis. quod erat obfcurius. reliquisse. me. quod erat clarus. Scio quo modo multi. qui utrunque legunt. interpretentur. aut sine interrogatione per appositionem; aut per interrogationem hoc modo. quem me dicunt homines esse? filium hominis? quod utrumque absurdum mihi videtur. secundum absurdum. Non enim solet se Christus honorifice. sed humiliter filium hominis appellare. nec aliter quam de se per tertiam personam loquens. Cuius ratio sunt exempla. quoniam se filium appellat. Notanda etiam antithesis. Christus rogat. quem dicunt homines esse filium hominis? Petrus respondet. tu es filius Dei viui. Unde apparet legendum hoc loco esse. filium hominis. ut antithesis constet. Videtur enim Christus data opera contemptissimo vocabulo. se filium hominis appellasse. ut discipulorum si- dem exploraret. occasionemque praereter illis. quod sentiebant. etiam si nihil de ipso supra hominem sentirent. libere dicenti. Quare. quod haereticus quidam interpretans Graecum articulum exprimens verum. quem dicunt homines esse filium hominis? putidum iudicat. Non enim Christus. ut se Messiam illum a prophetis praedictum; sed contra- rio prolixius consilio. ut se maxime abiceret. & quasi humi prostratus sententiam exciperet. filium hominis. dixit.

Homines. Vulgo. quem Hebraicum saepe iam expofuit ut capite 5. 13. & Lucas ipse explicat. Nam quod dicit Mattheus. quem dicunt homines esse filium hominis? ille dicit capite 9. 18. quem me dicunt esse curbae? Nec est contrarium. quod hic dicit dixisse Christum. quem dicunt homines esse filium hominis? illic vero quem me esse dicit? Mattheus enim. ut probauimus. verba; Luc. sensum. expofitionemque recitauit.

14. Alii Ioannem Baptistam. Cur alii Ioannem Baptistam. alii Eliam. alii Ieremiam esse existima- B rint. diximus supra capite 11. 4. & 14. 2. Quod autem quidem ex Iosepho Ben-Gorionis afferunt. ut probent Ieremiam esse venturum. apocryphum est. sic- ut totus ille auctor fabulosissimus.

15. Vos autem. quem me esse dicitis? Manifesta anti- thesis est. vos autem. Putat Hieronymus Christum Apostolos. tanquam pluraquam homines homini- bus opposuisse. Prudens. inquit. lector attende. quod ex consequentibus. textusque sermonis Apostoli nequaquam homines. sed dei appellantur. Cum enim dixisset. quem dicunt homines esse filium hominis. subiicit. vos autem. quem me esse dicitis? Ego non hominibus tanquam deos; sed vulgo tanquam homines non vulgares oppo- nito. quod & Chrysothomus indicat. vos. inquit. qui mecum semper versantes. plura me seipso vidistis. qui meo nomine complures virtutes ipsi quoque fecistis. quem me esse dicitis?

Tu es in an- not.

Iosephus in de Gorionis fabulosus.

16. Respondens Petrus. Cur potius Petrus. quam alij responderit. multas rationes veteres auctores asserunt. Prima est. quod Petrus omnium fuerit princeps. ut Chrysastr. ho. 55. Secunda. nym. in caput quod ardentioris fuerit fidei. ut Hilarius. & Hiero. 14. 25. docuerunt. Tertia. quod quasi os Apostolorum fuerit. qui pro omnibus loqui solet. quemadmodum D. Chryf. hoc loco. & D. Aug. solent appellare. nam & Ioan. 6. 68. Cum Christus omnibus discipulis dixisset. nunquid & vos vultis abire? Petrus respondit. ad quem ibimus? verba aeterna vita habes. Aut autem in hoc loco pro se tantum. an pro omnibus responderit ver. 18. dicemus.

Tu es filius Dei viui. Filium Dei vocat natura. non adoptione. Adoptione enim omnes confitebantur filium esse Dei. quando quidem virum iuistum. & prophetam putabant. Certissimum autem argumētum est. quod Petrus Christum filium Dei viui appellans Ioanni. Elia. Hieremias. & Prophetis opponat. quos certum est filios Dei fuisse adoptione. Christum ergo non adoptione. sed natura filium Dei appellat. Itaque recte veteres auctores ex hoc loco Christi diuinitatem probauerunt. ut Hilarius in commentariis. & libr. 6. de Trinitate. & Athanas. sermone 3. contra Arianos. & in epist. de sententia Dion. Alexand. contra Arianos.

Viuus. Deum viuum appellat scripturarum more. ut ab idolis distinguat. quae res mortuae sunt. ut Hieronym. Beda. Euthym. annotauerunt. D. Basil. in homil. de poenitentia legit filium Dei excelli. Recte autem notauit Theophyl. adieciui fuisse articulum Graecum nomini filij. ut significaretur non qualiscunque. sed vnicus ille. & naturalis filius.

17. Simon. qui prius vocabatur. cap. 10. 2. Bar-ionna. Bar-ionna dictum est per contractionem pro Bar-Iohanna. quod Chaldaice filium Iohannis significat. quemadmodum Io. 21. 15. appellatur. Simili contractione vsus est Lucas 6. 30.

Quia caro & sanguis. Carnem. & sanguinem vocat homines carne & sanguine constantes. Opponit enim homines Deo. sed pater meus. inquit. qui in caelis est. ut ad Galat. 1. 16. Continuo non acceperit. carnem & sanguinem. & Ioan. 1. 13. Qui non ex voluntate carnis. neque ex voluntate viri. sed ex Deo natus sunt. Ita solet dici- tur homines carnalia sapientes appellare. & deo. aut diuina sapientibus opponere. ut ad Cor. 1. 5. 9. caro & sanguis regnum Dei non possidebunt. Ita etiam sapientia & prudentia carnis appellatur. Rom. 8. 6. 7.

18. Et ego. Elegans antithesis. Graece etiam esthe- cior. 2. 25. Sed ego dico vobis. quasi dicit. tu qui homo es. filium Dei viuum me esse dixisti; ego vero qui filius Dei viuus sum. dico te esse Petrum. id est. vicarium meum. quem filium Dei esse confessus es. Nam Ecclesiam meam. quae super me aedificata est. super te etiam. tanquam super secundarium quoddam fundamentum aedificabo.

Tu es Petrus. Sum. qui putent nondum antea Pe- trum vocatum fuisse. sed nomen tantum illi fuisse promissum Ioan. 1. 42. Tu. inquit. vocaberis Cephas. Probabilis tamen. quod lib. 2. de consens. Euang. dicit Augullianus inde a principio vocationis lux sic appellatum. vt Marci 3. 16. & Lucae 6. 14. manifestum est. Itaque cum Christus illi dixit Ioan. 1. 42. Tu vocaberis Cephas. nomen illi imposuit. quasi diceret deinceps non vocaberis Simon. sed Cephas. id est. Petrus. sicut Deus Abraham pro futuram etiam loquens nomen imposuit Gen. 17. 5. nec ultra. inquit. vocabitur nomen tuum Abram. sed appellaberis Abraham. quia patrem multarum gentium constituis.

Et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam. Sunt inter veteres auctores. qui interpretentur super hanc petram. id est. super hanc fidem aut super hanc fidei confessionem. quia me filium deivum esse dixisti. vt Hil. li. 6. de Trinitate & Gregor. Nyssenus in li. contra Iudaeos. &

Petri pri- ma.

Christus se- lus natura- is. non ada- ptiuus.

Christi diu- nitas.

ex Chrysoth. homilia 55. in hunc locum. & oratione A 2. aduersus Iudaeos. & Cyrillus Alexandrin. dial. 4. de trinitate. Auctor commentariorum in epistolas D. Pauli. qui Ambrosio tribuuntur. in cap. 4. episto- lae ad Galat. Longius etiam a sensu recedens D. Aug. interpretatur tract. in Ioann. 17. & 14. & sermo- ne 13. de verbis domini secundum Mattheum. Super hanc petram. id est. super me ipsum. quia petra e- rat Christus 1. Corinth. 10. 4. Et quia fundamentum aliud nemo potest ponere. prater id quod positum est. quod est Christus Iesus. 1. Corinth. 3. 11. Origenes vero tract. in Mattheum. super hanc petram. id est. super omnes homines eandem fidem habentes. Quas inter preta- tiones aliter. quam praeter se ferunt. intelligendas Cal- umnitae multo auidius. quam veritatem amplexi sunt. ne. si Ecclesiam super Petrum aedificatam fuis- se fateantur. Romanum Pontificem caput. aut funda- mentum Ecclesiae cogant eadem ratione confiteri. Ceteros auctores paulo post interpretabimur. Nunc nihil magis a sensu Christi alienum cogitari potuit. quae ut dicere voluerit super se ipsum. aut su- per aliam rem quam super Petrum fundaturum Ec- clesiam. Primum. quum quis videt pronomen demon- stratum hanc positum esse loco relatiui. perinde ac si dixisset. tu es Petrus super quem aedificabo Ec- clesiam meam: Petrus enim. & petra idem sunt. Nam quod Caluinus dicit non sine causa Euangeli- stam orationem variasse. cumque dixisset. Tu es Pe- trus. secundum locum non dixisset super Petrum. sed su- per hanc petram. vt aliam petram. quam Petrum signi- ficaret. puerile. & ridiculum est. Nec enim Mattheus. Graecus. sed Hebraicus. aut Chaldaicus. & Syriacus lin- gua. vt in praefatione probauimus Euangelium scrip- sit. Quibus lingua illius generis differentia. quae Greg- ce. & Latine est inter Petrum & petram. non reperit- ur. sed vno. eodemque nomine siue Hebraice. siue Syriace Christus dixit. tu es Petrus. & super hanc pe- tram aedificabo Ecclesiam meam. Quemadmodum si Latine Petrus non Petrus. sed petra vocaretur. & Christus dixisset. tu es petra & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam. nemo profecto sane- mentis intelligere potuisset aliam petram. aut ali- um hominem. Petrum ipsum demonstrare. super illum ergo Ecclesiam Christus aedificauit. Dubitabit aliquis. cur si non Mattheus. Mattheum tamen Graecus interpres illam nominationem & generis distinctio- nem adhibuerit. Respondet in promptu rationem esse. quia quamuis Graece petra & petra. genere masculino. & vniuerso termino dicatur. tamen Petrus. quia vir erat. non petra foeminino. sed Petrus masculino nomine vocandus erat. Secundo autem loco. vbi de aedificii fundamento agebatur. non Petrum. sed petram dixit. quamuis idem vtrumque nomen significaret. quia in iustissimo aedificii nomine petra foemininum magis est vfitatum. vniuerso enim & At- ticae & rarum est. Praeterea tui dubium est Chris- tum his verbis aliquid magnam & singulare tan- quam fidei confessionis praemium Petro concedere. aut promittere voluisse. quod autem concessisset. si tantum illi dedisset. quod. vt Petrus vocaretur? imo ne nomen quidem dedisset. nam. vt paulo ante probauimus. iam Petrus appellabatur: his ergo ver- bis. & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam. signi- ficat hanc esse illi confessionem. & singularem dignitatem concessurum. vt super eum Ecclesiam suam aedifica- ret. id est. eum Ecclesiae caput constitueret. suumque in ea Vicarium faceret. Deinde ex verbis consequen- tibus. & tibi dabo clauem regni caelorum. peripetuum est hanc etiam verba. de quibus disputamus. ad Petrum pertinere. absurdum enim est. iam paucis verbis re- rum. aut personarum mutationem fieri. Quemad- modum ergo dicit. tibi dabo clauem regni caelorum. ita dicit. super hanc petram. id est. super te. aedificabo Ec- clesiam meam. Idem enim dicitur in verbis. diuersif- que metaphoris illi concedit. vt ipsius in Ecclesia

Ecclesia su- per Petrum aedificata contra Cal- uinum.

Petri primi- tu.

Vicarius sit. quae dignitate prius fundamenti est dicit. & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam. deinde prin- cipis. aut capitis in Ecclesia sua. cum quasi ciuitatis clauem tradidit. metaphora declarat: sicut ipse Chris- tus & fundamentum. & caput Ecclesiae est. quibus duobus nominibus atque metaphoris non dicit. sed vna. eademque res significatur. Quare aliquis cur ergo Christus non aperit. & vno verbo dixit super te aedificabo Ecclesiam meam? Respondio est facilis. ne locutionis gratia. & energia periret. quae in eo confi- stebat. vt cum de Ecclesia Christus tanquam de aedi- ficio aliquo ageret. accommodate ad aedificium lo- queretur. non fuisset autem accommodata locutus. si dixisset. super te aedificabo Ecclesiam meam: quia aedificia non super homines. sed super petras fundari solent: quod & D. Hieron. ad monet. Praeterea. si sen- sus esset super hanc petram. id est. super hanc fidem. aut super me ipsum aedificabo Ecclesiam meam. maxime propter aduersariorum rationem. qui existimant Petrum non pro se tantum. sed pro omnibus Apo- stolis respondisse. Tu es Christus filius Dei viui. Quo- teor nonnullos etiam auctores veteres putasse Chry- sotho. Hieronym. hoc loco. & Augullian. sermone de cimo tertio de verbis Domini secundum Mattheum. Sed hos auctores paulo post reuertetur interpretabimur. Nunc Caluinarum opinionem refutamus. Si enim pro omnibus Petrus loquebatur. cur non omni- bus a Christo dictum est. Beati es. quia caro & san- guis non reuelauit vobis? &c. Cur non omnibus muta- tata nomina sunt? Cur non omnibus idem. vobis dabo clauem regni caelorum? Deinde de omnibus Chris- tus interrogasset. cur non omnes responderunt? praetertim cum paulo ante interrogante eo. quomodo se homines esse dicerent. non solus Petrus. sed omnes. aut quicumque voluerunt. responderunt. alii Ioan- nem Baptistam. alii Eliam. alii Hieremiam. aut v- num ex prophetis. melius ergo omnes alii senserunt auctores Petrum pro se vno respondisse. non quod alii dem non crederent. ac dictum etiam fuissent. nisi Petrus praesensisset. sed quod Petrus maiore fi- de in confessionem primus eruperit. Atque hoc tantum indicare auctores illi voluerunt. qui dixe- runt illum pro omnibus respondisse. quae cum os Apostolorum appellauerunt. Ad haec conuenie- bat utique. vt quemadmodum Christus auctores Apo- stolos duodecim ad duodecim patriarcharum similitudinem elegerat: ita vnum veluti Abrahamum elegeret. qui propter maiorem fidem omnium ca- put. & vt Abrahamum veteris. in ille Euangelice Ecclesiae fundamentum esset: paria enim in vitro- que sunt omnia. sicut Abrahamus excellit. & Petrus: nomen Abrahamo. quia pater multarum gentium futurus erat mutatum est. Genesis decimo septimo. versu quinto. & Petro. quia omnium Christianorum futurus erat pater. & caput. Hanc etiam vnica ratio. ob quam haeretici Ecclesiam super Petru fundatam fuisse negant. quod non poterit suud fundamentum ponit praeter id. quod positum est. quod est Christus Iesus prima Corinth. tertio ver siculo vnde- cimo. falsa omnino est. Nam idem verus Paulus ad E- phes. 2. 20. Apostolos. & Prophetas Ecclesiae funda- mentum appellat super aedificati. inquit. super funda- mentum Apostolorum. & Prophetarum. Nam quod fide haeretici exponunt. super fundamentum apostolorum. & Prophetarum. id est. super eorum fidem. atque do- ctrinam. petuerit omnino interpretatio est. Adde enim Apostolus. ipse summo angulari lapide Christus Iesu. Quibus verbis significat in Ecclesia. sicut in ceterorum aedificiorum fundamentis multos esse lapi- des. primum & maximum. atque angularem Chris- tum. quo alii omnes inniuntur: & secundarios vero Apostolos. & Prophetas. qui & ipsi quidem super primum fundati sunt: sed tamen aliorum Christiano- rum sunt fundamentum. quod Diuus Ioan- nes in Apocalypsis capite 21. 14. dicitur verbis. & nul-

Testimonia Patris pro primata Petri.

Lib. 1. R. tra. c. 21.

Lib. 3. hif. Eua. g.

& nullam iam hereticorum interpretationem recipientibus explicavit; & murus, inquit, ciuitatis (de Ecclesia loquens) habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum agni. Cur ergo Diuus Paulus non potius dixit nos super Christum, quam super Apostolos, & Prophetas edificatos? Promptum est respondere, quia nos longius a Christo, quam ab Apostolis & Prophetis in Ecclesia edificatio positi sumus. Christus enim primo loco primus lapis, & angularis: super Christum Apostoli & Prophetæ: super Apostolos, & Prophetas nos edificati sumus. Denique super ipsum Petrum Ecclesiam edificatam fuisse omnes prorsus, præter hereticos, veteres auctores docuerunt. Quorum sententias est ali diligenter inuestigatas recitarunt, tamen quia res est hoc tempore maximi momenti, non præteribo, locos solum indicabo, verba ipsa si quis desiderabit, apud auctores leget. Ita ergo Clemens Romanus in epistola ad Iacobum; ita Hippolytus in libro de consummatione mundi ita Dionysius in epistola ad Timotheum; ita Tertullianus in libro de præscriptionibus, & in libro de pudicitia; ita Cyprianus in epistola ad Iubaanum, & in epistola ad Cornelium: ita Origenes homilia quinta in Exodum; ita Epiphanius in Anchorato; ita Gregorius Nazianzenus in oratione de moderatione in disputationibus seruanda; ita Basiliius in homilia de poenitentia, & libro secundo, aduersus Eunomium; ita Ambrosius sermone quadragesimo septimo, de fide Petri, & sermone sexagesimo octauo, de natali Petri & Pauli, & in hymno, qui in Ecclesia decantatur,

Hoc ipsa petra Ecclesia Canente culpam diluit,

quem hymnum à Diuo Ambrosio fuisse compositum testatur Augustinus, ita Hieron. in epistola ad Marcellam aduersus Montanum, & libro primo, contra Iouinianum; ita auctor commentariorum in epistolâ D. Pauli, qui uulgo Ambrosio tribuntur, ad Galat. 2. ita Leo sermo. 2. de Petro, & Paulo, & in epistola ad Episcopum Viennensem, & in epistola ad Germanicum, ita totum Calcedonense Concilium; ita Iuuenius, ita Pielus apud Theodoretum libro tertio, in Cantica; ita denique illi ipsi auctores senserunt, qui contra sensisse perhibentur. Nam idem Hilarius eodem libro 6. de trinitate, ubi dicit Christum super fidem Petri Ecclesiam edificasse, his uerbis scribit, & post sacramenti confessionem Beatus Simon edificatio Ecclesie subiacens, & clauis regni celestis accipiens. Et in commentariis in Psalm. 131. Tanta, inquit, ex religio sua pro bimani generis salute patiendi, ut Petrum primum Dei confessorum Ecclesie fundamentum, celestem regni tantorem, & in terreno iudicio iudicem celi Satana conuictum non superet, & canone 16. in Mattheum. O in uincupatione noui nominis felix Ecclesie fundamentum, dignaque edificatio illius petra, qua infernas leges & tartari portas, & omnia mortis claustra dissoluet, & Chryso. homilia secunda, in Psalm. 50. audi denique, quid Petro dixerit Christus columna, & fundamentum fidei, qui obrabit confessionis uocatus est Petrus dicente Domino, Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & Cyrillus libro 2. in Ioann. capite 12. tu es Simon filius Ionan, tu uocaberis Cephas, uocabulo ipso commode significas, quod in eo tanquam in petra lapideque firmissimo suam esset edificaturus Ecclesiam, & Augustinus sermo. 49. de uerbis Domini secundum Ioannem, dicit, inquit, Petrus in quo uero format Ecclesiam, Petre amas me, & lib. 1. retræctationum cap. 21. aliorum auctorum, qui Ecclesiam super Petrum fundatam dixerant sententiam non improbat. Ex quo apparet hos auctores, qui fuser hanc petram, id est, super hanc fidem exponendum esse dixerunt, aliter quam heretici intelligunt, interpretandos esse. Commodissima autem interpretatio mihi uidetur, si dicamus eos dicere uoluisse super fidem, & confessionem Petri Ecclesiam edi-

ficatam, id est, super Petrum propter fidem, & confessionem, que madmodum & omnes alii senserunt auctores. Huiusmodi enim phrasibus uulgo etiam utimur, ut dicamus in unius hominis fide fundatam esse Rempub. id est, in uo homine propter ipsius fidem. Quemadmodum A. Ambrosius in lib. de Resurrectionis fide dixit super aquas non Petri corpus, sed fidem ambulasse; quia non corpus sed fides esse cit, ut super aquas ambularet. Certe ex ipsorum uerbis manifestum est eos, quod nunc heretici negant, negare noluisse Petrum esse fundamentum Ecclesie. Dicit aliquis, si omnes alii non solum Apostoli, sed etiam Prophetæ, ut ait D. Paulus, fundamentum Ecclesie sunt, quid his uerbis singulariter Petro concessum est, tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam? Respondeo: hoc illi concessum esse, ut inter omnes Prophetas, & Apostolos primum post Christum Ecclesie fundamentum sit, & locum illius absentes teneat. Nam his uerbis aliquid nisi Petro singulariter concessum esse fatiis à nobis supra probatum est. Cum autem alii etiam fundamenti sint, nihil aliud concedi potuit, quam ut secundum post Christum fundamentum lapis esset, & eo modo, quo Christus, id est, ita, ut in eo non una tantum pars, sed tota Ecclesia niteretur. Hoc inter est, quod Christus sua, Petrus Christi uirtute fundamentum est; & Christus nullo alio, Petrus uero alio, id est, Christo niteretur fundamento.

Ecclesiam meam, Ecclesiam Christum suam uocat in dicens se Deum esse, & dominum Ecclesie, ueritate Theophylactus annotauit.

Hoc ipsa petra Ecclesia Canente culpam diluit, Per portas inferi omnem diaboli potentiam significari dubium non est, illud uero dubium quare per portas potentia significatur, & quare non proprio nomine potentiam, sed metaphorice portas Christi appellauerit, uerum que facile coniciuntur. Loquebatur de Ecclesia tanquam de ciuitate aliqua Christi. Soler autem mentis uisum para uerbum esse porte, ut Psalm. 147. 13. Quoniam confortauit portas portuum tuarum, benedixit filius tuus in te; & quia uires plerumque per portas expugnari consueuerunt, ut Genes. 22. 17. & 24. 60. & possidebit senem tuum portas inimicorum tuorum, id est, hostium tuorum uires expugnabit, & Iudicium, 8. mona bella elegit dominus, & portas hostium ipse subuertit, & 3. Reg. 6. 37. si affixerit enim inimicus eius portas obsidens, propterea ergo diaboli potentiam, non potentiam, sed portas inferi appellauit. At cur inferi dixit, & non potius diaboli, qui Ecclesie hostis est, sicut Moyses dixit, possidebit senem tuum portas inimicorum tuorum? Id etiam facile, quia sicut de Ecclesia, ita etiam de inferno ubi diabolus dominatur, tanquam de urbe aliqua loquitur, sicut Psal. 106. 16. Qui contriuit portas eius, & uictis seruis confregit. Hæc enim diæ illæ sunt ciuitates, altera Dei, diaboli altera, & quibus August. suos scripsit libros.

Non praualebant, id est, non uincunt, aut non separabunt. Quorum uerborum sensus non uidetur mihi esse, quem omnes, præter Hilarium, quos legitis memini, auctores putant. Omnes enim exultant sensum esse fore, ut diaboli potentia Ecclesiam quidem exerceat, nunquam uero uincat, nisi quam opprimat. Quæ sententia, etsi uera est, tamen est parua, & locum ac uerba Christi non implet. Marius enim quiddam uidetur Christus significare uoluisse. Nec enim uolent porta uincere, id est, resistere; itaque non potuit offendere, sed defendendi uis per portas significari. Senus igitur, nisi fallor, est fore, ut Ecclesia super Petrum fundatam dixerant omnem diaboli potentiam expugnet ita ut nulla arte, nullis uiribus possit resistere. Hoc enim uelociter Marius est, & uerbis magis consentaneum: portas enim inferi non præualent, & uertus Ecclesie, hæbraica phras est, הַבְּלַי לַיְהוָה non poterunt aduersus illum, id est, non poterunt illi resistere. Hunc sensum Hilarius secun-

Quid per portas inferi significatur.

Per clauis & potestatem ligandi & soluendi conuenienter.

lum securum apparet, que (Ecclesia scilicet) infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis claustra dissoluet. Veteres auctores per portas inferi, id est, diaboli potentiam, alii hæreticos, ut Epiphanius in Anchorato; alii uicia, ut Ambrosius in libro de bono mortis cap. 12. & in commentariis in cap. 9. Luca; alii uerumque, ut Origenes tractatu in Mattheum Hieronymus, & Beza; alii blasphemias hereticorum, & eorum aduersus Ecclesiam persecutiones, ut Euthymius; alii omnes Ecclesie persecutiones, ut Theophylactus intelligunt. Præstat non restringere sententiam, sed generaliter omnem diaboli potentiam interpretari.

Aduersus illam, I. Origenes tractatu in Mattheum & Chry. solum hom. 55. putant relaxatum uel ad petram, uel ad Ecclesiam referri posse; sed non dubito, quin ad Ecclesiam referatur, quod & fidem auctores probabilius, & alii omnes uerum putant: quæquam propterea significat Christus portas inferi aduersus Ecclesiam non præualituras, quia supra petra edificata est, sicut sup. 7. 24. 25. dixit Omnis, qui audit uerba hæc, & facit ea, assimilabitur uiro sapienti, qui edificauit domum suam super petram, & descendit pluuia, & uenerunt flumina, & fluxerunt uenti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat super petram. Nisi quod illud significatur domum illam pluuia, sicut nimibus, & uentis resistisse, hic uero Ecclesiam non solum inferno resisturam, sed illam etiam expugnatam esse, quia super firmam petram fundata est. Agitur enim de Ecclesia, & inferno, & quam de duabus, ut iam monuimus, uiribus, aut arcibus inter se uicinis, atque pugnantibus; quarum, quæ melius fundata est, atque munita, alteram expugnat.

19. Et tibi dabo clauis, Clauis per metaphoram appellatur potestas aperendi, & arce claudendi regni celorum, ut Luca 11. 52. ubi uerba legisseris, qui tultis clauem sententie, & non introitis, & eos qui introibant, prohibitis. Quam potestatem alia statim metapora ligandi, atque soluendi declarat. In quo autem hæc potestatis consistat, de eo inter nos, & nouos hæreticos Lutheranos, & Caluimillas hoc tempore disputatur. Illi enim non alia ratione homines celum aperire, ligare, & soluere; peccata aut remittere, aut retinere putant, quam docendo, aut remissam esse, aut fore, ut si quis Euangelio crediderit, illi remittatur. Noua, inaudita, & proripis ab iudæa sententia. Iste enim modo nihil aliud Christus Petro concessit clauibus regni celorum dedit, quam quod ante illum Scribæ, & Pharisei etiam habebant, capite uigesimo tertio, secundo. Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisei: omnia ergo, quæcumque dixerint uobis, seruate & facite, & Luca 11. 52. Vt uobis, qui tultis clauem sententie, & non introitis, & eos qui introibant, non solum possit, quam Scribæ, & Phariseis; sed plus etiam, quam ceteris Apostolis Petro dare uoluisset: aliquid ergo per clauis potestatem supra docendi potestatem significatur. Præterea docendi potestatem non solum Christus Apostolis, sed Septuaginta etiam duobus discipulis dedit capite decimo, Luca uersiculo primo, claus autem, & ligandi, atque soluendi potestatem solum Apostolis: non ergo eadem est clauis, ligandi, soluendi, quæ docendi potestatis, præterea docendi potestatem iam Christus Apostolis dederat ca. 10. 7. Clauis autem, & ligandi, soluendi que potestatem non dederat, non est igitur eadem. Nam quod Caluinus dicit illi loco non deditur Christum Apostolis generalem uiribus, sed specialem ad tempus in solis Iudæorum uiribus docendi potestatem; & falsum est, & si uerum esset, nihil efficeret. Iam enim eo loco probauimus generalem docendi facultatem etiam tunc Apostolis fuisse concessam, sed uisum ad tempus fuisse restrictam, ne in uiam gentium abirent, qui non comeniebat prius gentibus Euangelium, quam Iudæis quibus promissum fuerat prædicari. Et uiribus specialem tantum potestatem illis datam fuisse, quid ad præsen-

tem quæstionem? Certe si id est docere, atque remittere peccata, ubiqueque, & quandocumque docere poterant, poterant & peccata remittere: at uideamus potestatem illis docendi tantam datam fuisse, potestatem uero remittendi peccata datam non fuisse: distincta igitur potestas est. Videmus etiam hoc loco; ubi claus conceduntur, & ligandi; atque soluendi peccata facultas datur, nullam de docendo mentionem fieri: contra uero capite uigesimo octauo, decimo nono, & Marci decimo sexto, decimo quinto, ubi uidentur Apostoli omni creaturæ Euangelium prædicare, nullam mentionem de clauibus, nullam de ligando, & soluendo factam esse. Nam, quod Ioannes ait capite uigesimo, uigesimo secundo, uigesimo tertio, Christum cum Apostolis mitteret, dixisse, Accipite spiritum sanctum, quorum remissio peccata, remittuntur eis, est sub idem dictum est tempus, non tanquam idem dictum est: propterea enim, ut alia multa, Ioannes, tanquam ab alia prætermissa Euangelii commemorat. Illud etiam non minimum est argumentum, quod potestatem remittendi peccata alia Christi ceremonia, quam docendi potestatem Apostolis deditur. Nam cum potestatem peccata remittendi dedit, dicitur in Apostolos infuisse, dixisseque, Accipite spiritum sanctum. Cum autem docendi facultatem dedit, neque infuisse, neque spiritum sanctum deditur dicitur: dicitur igitur docendi, atque peccata remittendi potestatis est. Ad hæc, si non aliter homines hominibus peccata remittunt, quocumque alium doceret, eam si mulier sit, peccata remittet, quod & inauditum & absurdissimum est. Præterea si docere est soluere, id est, peccata remittere, itaque omnes homines, qui non docent, ligandi, id est, peccata retinendi potestatem habent. Quo quod absurdum? Præterea, si docere esset soluere, & non docere ligare, non deditur Christus Apostolis ligandi potestatem, cum eos uisus docere omnem creaturam, id est, si solum sententia uera est, omnes homines soluere, nuncinem ligare. Quorsum igitur ligandi potestas, si nemo ligandus erat: sequitur etiam ex illorum sententia Christi falsam esse sententiam. Nam si soluere est docere, non quæcumque Apostoli soluerunt super terram, soluta fuerunt & in celo; quod enim homines bene docuerunt, quibus non credituribus peccata in celo soluta non sunt? Immo quo etiam crediderunt, & bene docti, beneque credentes damnati sunt? Scio aliam esse istorum hæresim, neminem bene credentem damnari posse: sed illud non firmum alio loco de bellabimus. Dedit quos in scriptura legatos fuisse legitimus, nec docendo, nec non docendo ligati sunt. Ligauit Paulus Corinthios illum 1. Cor. 5. Ligauit hæreticos illos, 1. Tim. 1. 20. non docendo, sed Satanæ tradendo, cum bene ante docuisset, sicut nunc ipsos hæreticos, quibusdam dicitur, Ecclesia Catholica excommunicando, id est, Satanæ tradendo ligat. Exempla uero ligandi, quæ Caluinus proponit, rursus mihi legenti mouerunt Paulus inquit, & Barnabas Iudæos ligauerunt Actuum 13. 46. cum dixerunt, uobis oportet ad primum uelociter uerbum Dei, sed quia repellitis illud, & uulgus uos inducatis eterna uita, ecce conuertimur ad gentes. Et Act. 18. 6. cum predicante D. Paulo Iudæi, qui Corinthi erant, credere noluerunt, contradi. entibus, inquit, us & blasphemantibus excutiens ueritatem sua dixit ad eos, sanguis uester super caput uestrum, mundum ego ex hoc ad gentes uolo. Quis enim non rideat iniquas hæreticæ D. Paulus excutiendo ueltem hominem in eos, qui se non receperunt, puluerem etiam pedum suorum excutere, ex Caluini sententia ligandi illis dedit potestatem. Si aliud argumentum non esse, sua iste error nouitate refelleretur. Cui enim antequam infusa ueritate, aut potius hæretici herent, uenerat in men-

Exempla Caluini dicitur.

in men-

in mentem? Erunt Nouatiani heretici istorum similes, qui clauum potestatem Ecclesie non datam negant; sed ad certorum tantum peccatorum remissionem restringunt; argumentantur, vt ait Ambrosius libro de penitentia capite secundo, non posse hominem peccata remittere: sed tam subtile non fuerunt, vt istam Caluinistarum rationem, qua non Apostoli tantum; sed omnes etiam milites in religione me diocriter inuicem facile peccata remittant, excogitent. Quomodo senserint omnes, qui post Christum fuerunt, Catholici auctores peccata per claus Ecclesie remitti prolatis eorum testimonis explicandum esset, si quis eorum aliter quam per penitentiam sacramentum id fieri dixisset; sed vbi in eis contradietio, opus non est testibus. Verba tantum Tertulliani lib. de penitentia ponam; *Presbyteri aduolui & cari Dei aduocati omnibus fratrum legatione deprecationis sue intringere; huiusmodi exomologesi vt penitentiam committentes, de veniendi timore dominum honore, vt in peccatorem ipsa pronuntians pro Dei indignatione fungatur, & temporalis afflictione aeterna supplicia non dicam frustrare, sed exponat. hac ratio ne, non deo peccata remittantur. Ponam & Cyprianum in sermone de lapsis; *Constituantur singulis quisque fratres, delictum suum, dum adhibet, qui deliquit in seculo est, dum admittit eius confessio potestatem latet factio & remissio facta per sacerdotes apud hominem gratia est; & alio loco reprehendens eos, qui cum publica peccata commisit, confessi non erant. Quibus inquit, & si dem lapsos & timore meliores sunt, qui quatuor nudo lapsos, aut libelli sceleris confitebantur, non iam erant de hoc vel cogitanti, hoc ipse apud sacerdotes dolentes, & simplicitate consistunt. Itaque confessione & penitentia, non doctina, peccata remittuntur. Haec vnus est haereticorum de hoc loco error refutatus. Secundus est, quod negant aliquid hic verbis Petro datum esse, quod negant aliquid hic verbis Apostolis datum sit; id nunc refutandum est, non de illis disputando verbis super hanc petram adificabo Ecclesiam meam, de quibus satis supra disputauimus, probauimusque hoc singulariter fuisse Petro concessum, vt Ecclesia super illum adificaretur. De his verbis nunc agimus tibi dabo claus regni caelorum. Qui habeo vna est contra haereticorum, & non nullorum Catholicorum opinionem Ecclesie principatum Petro datum esse contendit, non quod Catholici illi datum negent; sed quod non hic, sed illis praecedentibus verbis super hanc petram adificabo Ecclesiam meam, datum putent; claus veto non singulariter Petro, sed omnibus communiter Apostolis fuisse collatas. Ego vero, vt iam diu in Theologiae scholis docuisse memini, verisque verbis eundem in arbitror Ecclesie principatum Petro fuisse concessum. Primum enim hoc phrasia significat. Solent enim domos, aut vrbes claus penes eum esse, qui in domo, vel ciuitate princeps est. Ita per claus in scriptura principatus significatur, vt apud Isaiam capite 22. *Et dabo claus domus David super humerum eius, & aperiet, & non erit qui claudat, & claudet, & non erit, qui aperiat, id est, supremam illi in regno David potestatem dabo. Super humerum autem dixit, cum claus non super humerum, sed in zona gestari soleant, dicit, vt saepe in scriptura fieri solet, confundens metaphoras idem significantes; alteram clauum, alteram sepepi, quarum vtraque summum declarat imperium: quia ergo scriptum super humerum gestari solet, dixit, dabo claus domus David super humerum eius positurum, sicut apud eundem Isaiam capite nono, *Et dabo claus domus David super humerum eius. Eodem sensu dicitur Christus Apocalyp. primo, decimo octauo, habere claus mortis & inferni, id est, dominus esse vite & mortis, & capite tertio, septimo, habere claus David, qui aperiat, & nemo claudat, qui claudat, & nemo aperiat. Hoc igitur sensu claus Petro datum fuit, id est, suprema secundum Christum in Ecclesia potestas, vt claudat,****

In eodem sermone paulo supra

Per claus principatus Petri in scriptura significatur.

Petro soli suprema dicitur potestas.

A & nemo aperiat; aperiat, & nemo claudat id est, qui vtoluerit, nemo ligare; & si ligauerit, nemo soluet potest. Vnde potestas Romani Pontificis ad referendos, quos vocant, claus efficacissime probatur. Id enim inde colligo, quod sol Petro hoc loco dicitur *tibi dabo claus regni caelorum, & ita dicitur, tanquam alius danda non essent, qui solus responderet. Tu es filius Dei viui, sicut soli dicitur est, super hanc petram adificabo Ecclesiam meam. Diuersi enim metaphoricis altera fundamenti, altera clauum vnus idemque principatus significatur, & vna alterius explicatio est. No nego ceteros Apostolos suas etiam claus, id est, ligandi, soluendique potestatem habuisse, quemadmodum omnes veteres auctores docent, dicentes, claus omnibus datus fuisse; sed nego has, de quibus hic agitur, claus habuisse, & nego cas, quos habuerant, qualique omnes semper Catholici vere quidem, sed abo tamen sensu claus appellari in facris vltimum literis claus vocari. Firmisimum etiam est argumentum, quod cum Christus Isai A. potestatem infra capite decimo octauo, decimo octauo decimo octauo, & Ioannis 20. 23. ligandi, soluendique potestatem dedit, nullam de clausibus mentionem fecit. Solus ergo Petrus eas claus habuit, quibus ita aperire, vt nemo clauderet, & ita clauderet, vt nemo aperiret; sicut in domo etiam adit omnes, aut multi fuis habeant, claus solus tamen dominus & domi omnes, & secretus habet, quibus cum volit, ita claudat, vt nemo aperiret, no aperit, vt nemo, nisi claudere Nouatius hoc ipsum Origenes tractat in Mathiam. Sed vt iam, sed vt iam, que sententiam nunc libelli erubescendo perdidit. Atque in plus Petro, quam ceteris Apostolis concessum fuisse hoc bene probat, quia ceteris Apostolis dicitur est, *quocumque solueris super terram, erit solutum, & in caelis, est vnde omnes auctores praeter Origenes in eadem fuisse sententia: sed eo sensu, quo super solum Petrum Ecclesia adificata est, quo soli datus sunt claus, vita ligat, vt nemo soluet; ita soluet, vt nemo ligare possit. Quod isdem argumentum probat potest, quibus supra probauimus Ecclesiam super Petrum adificatam, solique claus, id est, Ecclesie principatum datum esse. Queri autem solet in quo ligandi & soluendi potestas ista sit. D. Thomas in commentariis tres de ea re errores vitandos esse monet. Primus est eorum, qui arroganter pro suo arbitrio ligare, aut soluet, & quicquid iure, vel iniuria fecerint, ratum in caelo futurum esse. Et vero si quis in sola verba animum figat, id videbuntur pra se ferre, quod vnusque, inquit, ligaueris super terram, erit ligatum & in caelis, & quod vnusque solueris super terram, erit solutum & in caelis. At non ita est. Tantum enim voluit Christus Petro imprimis, deinde ceteris Apostolis vices suas in terris dare, vt facerent, quod ipse, si in terris esset, facturus erat, & eodem modo, quo facturus erat, vt ligandos ligarent, soluendos soluerent. Hoc tantum excepto, quod Christus propria, Apostoli alicui, id est, Christi virtute ligaturi erant, aut soluturi. Ex eo ergo ipso, quod suas illis vices tradidit, intelligit debere eos, non pro ipsorum, sed pro suo ipsius iudicio vel soluet, vel ligare; ita vt, quemadmodum recte Cyprianus ait, iudicatio Christi nemo praerudiet. Hoc est, quod Theologi dicunt, claus non errant. Secundus error est, ligare aut soluet, nisi alius eide, quam homines aut iam a Deo ligatos, aut iam solutos dequere, sicut in veteri legato sacerdotis leprosus neque faciebant, neque curabant; sed aut vere leprosus aut vere a lepra curatos declarabant, quemadmodum videtur hoc loco Hieronymus docere, ex quo nonnulli Theologi eandem hauserunt opinionem, vt Rabanus, quem D. Thomas citat, & quidam de schola posterioris, quod**

Primum enim non potest esse potestas ligandi.

Primum enim non potest esse potestas ligandi.

In quo ligandi potestas sit.

Epist. et. ad Antonianum

Romani Pontificis Petri successores.

Sup. 21.

In quo ligandi potestas sit.

quod negant Romanum Pontificem esse Petri successorem; nec enim au: Petrum vnquam Romae fuisse, aut, si fuisset, propterea colligi posse quicumque Romanus sit Pontifex, eius esse continuo successorem. Hunc errorem, qui locus proprius non est, non hic alter refutauimus, quam vt iubeamus illos contra totum terrarum orbem pugnare. Nemo enim ante illos neque Catholicus, neque haereticus auctor fuit, qui non affirmauerit & Petrus Romanus mortuum, & Romanos Pontifices eius successores esse. Pugnabit ergo, vt ait sapiens, pro illa orbis terrarum contra infensatos. Quintus error est, quod putant necessarium esse, vt Romani Pontifices Petro doctrina, & moribus similes sint, vt eius successores dici possint, qua ratione necesse etiam erat, vt Mathias Iudaei cui successit, similis esset, quod dici sine risu non potest. Necesse etiam erat, vt Iudas Asia similis esset Apostolis, vt eandem aequi illi, Apostoli dignitatem retineret. At Apostolus esse non desit etiam tunc cum fur esset, & locus haberet, etiam tunc cum in mensa ditubens de vendendo Christo cogitaret, etiam tunc cum vendidisset, antequam suspensus creparet medius, vt significat Petrus A. Rom. 1. 18. Quemadmodum ergo Mathias, quia in Iudae locum electus est, quibus multo illo melior, verus successor eius fuit: ita Iudas, si in Mathias locum electus fuisset, quamvis multo illo peior, eius fuisset tamen successor. Fingamus Romanum aliquem Pontificem talem esse, qualem isti in suis concionibus solent pingere: fingamus esse Iudam; successorem Petri esse non desinit.

Et quod vnusque ligaueris, Hec etiam metaphoricam est, qua idem, quod duabus superioribus, significatur, super terram remittendis, aut retinendis peccata potestatem Petrum habuisse; nec enim eodem sensu, quo Petro, & atque alius Apostolis dicitur interprecatur, quod vnusque soluetis super terram, erit solutum, & in caelis; est vnde omnes auctores praeter Origenes in eadem fuisse sententia: sed eo sensu, quo super solum Petrum Ecclesia adificata est, quo soli datus sunt claus, vita ligat, vt nemo soluet; ita soluet, vt nemo ligare possit. Quod isdem argumentum probat potest, quibus supra probauimus Ecclesiam super Petrum adificatam, solique claus, id est, Ecclesie principatum datum esse. Queri autem solet in quo ligandi & soluendi potestas ista sit. D. Thomas in commentariis tres de ea re errores vitandos esse monet. Primus est eorum, qui arroganter pro suo arbitrio ligare, aut soluet, & quicquid iure, vel iniuria fecerint, ratum in caelo futurum esse. Et vero si quis in sola verba animum figat, id videbuntur pra se ferre, quod vnusque, inquit, ligaueris super terram, erit ligatum & in caelis, & quod vnusque solueris super terram, erit solutum & in caelis. At non ita est. Tantum enim voluit Christus Petro imprimis, deinde ceteris Apostolis vices suas in terris dare, vt facerent, quod ipse, si in terris esset, facturus erat, & eodem modo, quo facturus erat, vt ligandos ligarent, soluendos soluerent. Hoc tantum excepto, quod Christus propria, Apostoli alicui, id est, Christi virtute ligaturi erant, aut soluturi. Ex eo ergo ipso, quod suas illis vices tradidit, intelligit debere eos, non pro ipsorum, sed pro suo ipsius iudicio vel soluet, vel ligare; ita vt, quemadmodum recte Cyprianus ait, iudicatio Christi nemo praerudiet. Hoc est, quod Theologi dicunt, claus non errant. Secundus error est, ligare aut soluet, nisi alius eide, quam homines aut iam a Deo ligatos, aut iam solutos dequere, sicut in veteri legato sacerdotis leprosus neque faciebant, neque curabant; sed aut vere leprosus aut vere a lepra curatos declarabant, quemadmodum videtur hoc loco Hieronymus docere, ex quo nonnulli Theologi eandem hauserunt opinionem, vt Rabanus, quem D. Thomas citat, & quidam de schola posterioris, quod

quos Caluinistae, vt solent scabrosa confectari, libenter secuti sunt. Sed hic error ex hoc ipso loco refutatur. Si enim non aliter sacerdotes, aut peccata soluerent, aut ligarent, non dixisset Christus, *quocumque solueris super terram, erit solutum & in caelis; sed quocumque soluta erit in caelis, soluetis super terram.* Cum autem e contrario dicat quocumque solueris super terram, erunt soluta & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis dignum Christi personam referentibus, vt quemadmodum cum Christus ipse in terris versabatur, quocumque soluebat super terram soluebantur a patre & in caelis, apertissime significat prius ab Apostolis super terram, quam a Deo in caelis esse soluenda. Atque hoc fuit motus Apostolis

Confessione
auriculari
affertio.

Confessione
auriculari
præceptum.

clesiam habere potestatem, vt eos, qui in purgatorio sunt, suffragis suis liberare possint. Porro hic locus est, ex quo Confessionis Ecclesiastica vsus apertissime probatur. Nam non potuit hæc potestas Apostolis data sine peccatorum cognitione exerceri; nec peccata, quia plerumque occulta sunt, sine propria eius, qui peccauit, confessione cognosci. Itaque ex hoc loco omnes veteres auctores confessionis, ac poenitentia vsum collegerunt, vt Cyprianus in sermone de lapsis, Athanasius hom. in illa verba. Ite in castellum quod contra vos est, Basil. in epi. ad Amphilochoium. Addo etiam, Christum his verbis non solum potestatem absoluedi Apostolis tradidisse, sed etiam confitendi præceptum omnibus dedisse Christianis. Sensus enim est, nõ solum fore, vt quicquid Apostoli soluerint in terra, & ipse soluat in celo, sed præterea significat, nihil se soluturum, aut ligaturum in celo, nisi quod eius Apostoli aut eorum successores aut soluerint, aut ligauerint super terrâ. Dat enim illis suam ipsius potestatem, vt pro se Ecclesiam gubernent. Itaque quicquid peccatorum solutione indigent, vult, vt ad Apostolos, vel eorum successores, itaque ad seipsum, si in terris esset, veniant, & ab illis peccata confessi solutionem petant. Quæ ad modum si ille in terris versaretur nemine peccatis absolueret, nisi sua prius peccata confiteretur: sed ille qui Deus, sine sacramento; Apostoli, quia homines erant, non nisi per sacramentum, tanquam Christi manum, soluere poterat. Hoc tale est, quemadmodum si quis princeps aliquem pro se in longinquam provinciam gubernatorem mittens illi diceret, quid quid egeris, probatum habeo, eo i. pio eius provincie hominibus præceptum daret, vt quicumque aliquis sic haberet, ad illum tanquam ad seipsum veniret, & coram illo causas suas agerent: nõ quod se potestate sua spoliauerit, quo minus possit & ipse cum velit causas cognoscere, & de rebus omnibus iudicare: sed quod ordinaria potestatis vsum in gubernatorem transtulerit, extraordinariae sibi referuauerit. Sic intelligo Christum ordinariam potestatem in Apostolos trãtulisse, extraordinariam sibi referuasse. Ordinaria enim remedia in Ecclesia ad remittenda peccata sunt ab eo instituta sacramenta, sine quibus homines peccata remittere non possunt, Christus potest, sed extraordinarie, & multo rarius facit, quam per sacramenta. Nõ nisi igitur homines extraordinariis remediis remissionis peccatorum confideret, quæ & rara sunt, & incerta: sed ordinaria, & vt ita dicam, visibilia sacramentorum quæ erant remedia. Quare sicut Baptismi, & Eucharistia, ita Confessionis, & Poenitentia præceptum dedit.

20. *Vt enim dicitur.* Cur Christus tam saepe veteris vulgari, quæ faciebat, quæ ipse sua Deum esse declarabat, diximus c. 8. 4. c. 9. 30. cur autem hoc loco id veterit, Mar. c. 8. 30. & Luc. in c. 9. 22. & hoc ipso loco Mat. ver. sequenti docent. Omnes enim hi tres Euangelistæ narrant Christum statim atque Petrus illum filium Dei viui conf. sus. esset, exponere cepisse, quomodo Ierusalem multa passurus, ac in otururus esset, ex qua narrationis consequentia colligitur ideo noluisse, vt Apostoli se filii Dei esse promulgarent, ne, quid audiuisent, si post eum morientem viderent, infirmitate carnis eius offensi fidem perderent. Nam eo in cruce pendente nonnullos ex his, qui eum filium Dei esse audierant, dixisse legitur, si filius Dei es, deus, eade de cruce, infra c. 27. 40. Noluit ergo Christus, vt quid se moriente patris accider, omnibus accideret. Hæc ratio nem Chryl. Hieron & Beda afferunt. Duplex autem occurrit questio, altera cur supra cap. 10. 7. miserit Apostolos regnum Dei præd. care, quod nihil aliud erat, quam aduentus filij Dei. Altera cur ipse tam saepe, aut se filium Dei, aut Deum patrem suum appellauerit, si nolēbat, vt se filium esse Dei homines scirent. Hæreticus interpres, qui missionem illam temporalem tantum

fuisse responder, nihil mihi id rem videtur respondere. Quid enim refert aut temporalem, aut perpetuam missionem fuisse, si aduentum filij Dei prædicabant? Orig. tract. 1. in Mat. responder. Apostolos, non Christum, sed regnum Dei prædicasse. Hieron. è contrario prædicasse quidem Christum, sed non Iesum, id est docuisse illum virum esse iustum, Prophetam, inaudita miracula facientem, Messiam à Deo promissum; sed non docuisse illum esse filium Dei viui, id est verum & naturalem Deum, qualem nunc Petrus confessus est; quia id ne ipsi quidem tunc Apostoli fortassis intelligebant; hoc autem loco prohibuisse, ne se Iesum Christum esse dicerent, vt in plerisque legitur exemplaribus, neque, vt nonnulli putant, abundat. Nam Iesus Dei, qui seruatore nomen significat; Christus hominis nomen est. Placet mihi hæc ratio, quemadmodum & Ambr. in c. 9. Luca & Euthymio videtur placuisse. Illud certe nunquam Christum ante passionem suam Apostolis præcepisse, vt se filium Dei esse prædicarent; ipse vero nunquam satis aperte se filium esse Dei in publico declarauit, quia cum aliquando offensus nonnulli essent, Deum patrem suum appellasset, eorum opinione ambiguitate nominis ludificauit, nonne, inquit, scriptum est in lege vestra. ego dixi Dni filius vos 3. filios dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est, quem pater sanctificauit, & misit in mundum, vos dicitis, quia blasphemus, quia dixi filius Dei sum? Ioan. 10. 34. 35. 36.

21. *Exinde.* Interpretatur Hieron. est. Exinde, id est, cum passus fuero. Sed manifestum est indicare Euangelistam voluisse Christum esse eo tempore, quo Petrus illum filium Dei esse confessus fuerat, copiose de futura sua morte verba facere, & nõ semel, sed sæpius Apostolos monere, quod futurum erat, quæ si dicat ex eo tempore non tenet Christus secretam futuram passionem suam, sed palam, aperteque de ea loquebatur. Potest quæri, cur ex eo tempore potius, quam ante. Cuius in promptu est, quæ & Chrysol. & Euthym. & Theoph. indicant, quia ante nondum satis ab Apostolis, tanquam filius Dei naturalis, aut cognitus, aut publica confessione pronuntiatus fuerat, & verbum erat, ne si de futura mortis sue ignominia mentionem faceret, offenserentur, & aut dicerent, eum a cursu vite retardarentur. At cur postea? Eadem mirum de causa, quia cum se filium Dei confessus fuisset idonei videbantur, vt futuræ mortis illius mysterium explicaretur. Atque adeo necessarium erat, vt id fieret, ne postea, si non præmoniti patientem Christum viderent, de eius diuinitate dubitarent, quemadmodum Theophylactus obseruauit. Idem enim alibi in simili causa Ioannis 6. 1. hæc locutus sum vobis, vt non scandalizemini, absque synagoga facient vos. Aliam etiam alij rationem afferunt, vt discipulos suos Christus futurum exemplo suo ad patientiam præmoneret, quemadmodum ex verbu 24. colligitur, si quis, inquit, vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Ita Petrus epist. 1. ca. 2. 21. inquit, Christus passus est pro vobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius.

22. *Et assumens eum.* In 27. 40. supra c. 27. 40. quod omnes interpretantur segregans, aut subducens eum, quasi autem non fuerit coram alijs Christum increpare, Ita Chrysolomus, Hieronymus, Beda, & Euthymius. Ego se imper existimauit phrasim esse Hebraicam similem Gallicæ, qua, cum significare Gallici volunt aliquem erga alium increpare, vultum fuisse, solent dicere ille vultu a pris, in sensuque conuenit optime, sed non audeo affirmare verum esse, quia non videtur intellexisse. Verum enim redi post Hebraicam

Petri desin-
so contra Cal-
uianis.

Petri singu-
laris amor
erga Chri-
stum.

Hebraice confirmare, quamquam obseruauit in Numeris capite 16. verbum אָחִיזֵי id est, accipere potius pro loqui, aut colloqui incipere; sicut hoc ipsum verbum אָחִיזֵי infra cap. 20. 17. אָחִיזֵי אָחִיזֵי & accepit Coræ, quod Septuaginta verterunt אָחִיזֵי אָחִיזֵי & locutus est Coræ; quibus hæc interpretatio non placet, illa fortasse placebit, mihi certe non displicet אָחִיזֵי אָחִיזֵי aut אָחִיזֵי אָחִיזֵי, id est, affumere, vel, accipere saepe in Apostolicis scriptis significare misereri, vt ad Romanos decimo quarto, primo, infirmum autem in fide אָחִיזֵי אָחִיזֵי אָחִיזֵי, assumite, id est miseremini, & capite 15. 7. propter quod, inquit, אָחִיזֵי אָחִיזֵי אָחִיזֵי אָחִיזֵי, assumite, aut, vt noster veritè interpret. suscipite inuicem, id est, inuicem alij in alios vultum misericordia. Hic etiam sensus bene congruit, vt Petrus audita futura Christi passione commiseratione commotus, hoc esse assumens eum conuenit dehortari. Quem sensum videtur Hieronymus secutus esse, assumens, inquit, illum in affectum suum.

Capit increpare. Non reprehendens, sed amici consulentis more, vt Beda & Euthymius annotant. Nam quod Caluinistarum interpretes in solentibus verbis Petrum reprehendunt, quasi stulte voluerit Christum à morte, ex qua salus nostra pendebat, reuocare, suo illo more faciunt. Petri fidem eleuant, vt plus ipsi, quam ille, fidei habere videantur: sed si illi fidelissimi homines illic fuissent, vix fortasse quicumque aredissent, & si ex eorum ingenio licet facere coniecturam, qui omnibus in rebus aut sensum, aut, cum se maxime humo attollunt, rationem, non fidem sequi solent, Christum vt opinor, irrisissent. Alia modetia de Petro Chrysolomus, & Hieronymus hoc loco loquuntur. Nimirum quemadmodum paulo ante versiculo decimo sexto, Christum filium Dei viui esse dicens maiorem, quæ ceteri Apostoli, fidem ostendit; ita nunc illum maiorem erga eundem Christum amorem demonstrat.

Absit à te Domine. Non potuit noster interpres melius vertere, quod Græci est ἀβυστος, id est, propitius tibi, ad verbum, vbi alij subintelligendum putant, si, alij, si Deus, ego neutrum. Non enim dubito, quin Græcus Mathæi interpres ex Septuaginta eam phrasim fuerit mutuatus. Solent autem Septuaginta duobus in locis vertere ἀβυστος, id est, abisti, vt 1. Regum 14. 45. & 20. 2. 9. vox ergo abominantis est, & ne id eueniat, quod dictum est, deprecantis.

23. *Qui conuersus.* Id est respiciens, vt Marc. capite 8. 33. exponit, qui conuersus, inquit, & videns discipulos suos comminatus est Petro. Fortasse Hebraismus est, quo contraria responsio significatur, quasi dicat Euangelista Petrum obiurgasse Christum quod pativellet; Christum vero è contrario obiurgasse Petrum, quod se pati nollet, vt Psal. 70. 20. *Quæ autem ostendit mihi tribulationes multas, & malas, & conuersio vniuersa fuit me, & de abyssu terra iterum rediisti me;* illud enim conuersus iterationem, & vicem contrariam significat, quemadmodum si diceret, tu me prius occidisti, id est, me postea è contrario viuificasti, & Psal. 34. 7. *Deus tu conuersus viuificasti nos, & plebs tua letabitur in te,* id est, quemadmodum tu prius nos occidisti, ita nunc idem è contrario viuificasti.

Vale post me. אָחִיזֵי אָחִיזֵי Hebraice phrasim proprie significat sequere me, quemadmodum & Hilarius interpretatur. Quasi dicat, post me debere sequi, imitarique passionem meam, quam me ab ea reuocare. Simili etiam sententia Origenes tractatu 1. in Mattheum & Hieronymus in commentariis interpretantur, vale post me, id est, sequere potius meam sententiam, quam tuam, quemadmodum & Duius Augustinus sermone 13. de verbis Domini secundum Mattheum videtur intellexisse. Verum enim redi post

me. Sed hoc loco dubium non est, quin oratio sit facta iubentis, quemadmodum Saragidem Christi esse dixit capite 4. 10. *vale post me Satana.* Nam quod superiores auctores annotant, diabolus non dixisse *vale post me*, sed tantum *vade*; Petro autem dixisse *post me*, non satis est firmum, & quia idem significat *vade*, & *vale post me*, & quia etiam capite 4. 10. quemadmodum illic annotauimus in multis Græcis eo diebus legitur, *in vobis, vale post me.*

Satana. Duius Hilarius veritus est existimare Satanae nomen Petro tributum. Itaque sic verba distinguit *vale post me*, vt hæcenus cum Petro Christus loquatur, deinde quasi ad diabolum, qui eam Petro opinione suggereret, vsque, ne moreretur, impedit, conuersus dicat *Satana scandalum est mihi*. Quod eo magis miror, quod idem Hilarius in commentariis in Psalium 131. Petrum ipsum dicit Satana appellatum. Neque de eo alius quicquam citabitur. Merito admirari aliquis potest, quod & Duius Augustinus sermone decimo tertio, de verbis Domini secundum Mattheum admiratur, cur Christus tam breui intervallo eundem Petrum, & beatum, & Satana appellauit. Respondet Hieronymus, nondum Ecclesiam super illum adificatam fuisse; propterea errasse: propterea Satana vocari potuisse. Respondent Augustinus & Theophylactus beatum, cum non caro & sanguis, sed pater, qui in caelis est, illi reuelauit: Satana, cum non ea, quæ Dei, sed quæ hominum erant, sciebat, vocatum fuisse. Impudentes nostri temporis hæretici sunt, qui in hunc solū trulum Romanū Pontificē Petro successisse dicunt. Si, inquit, Petrum Christus Satana appellauit, quo nomine Romanus Pontifex appellatur, respondeo, *Tu es Petrus, & super hæc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Rogoque vultis eos, si Petrum Apostolorum principem Satana appellauit, quo nomine Lutherum, quo nomine Calinum, non hæreticos tantum, sed perniciosissimos hæreticos appellasset? Nõ ergo Petrus Satana, quasi proprio diaboli, sed quasi cõmuni aduersarij nomine vocatur, quia hie p omnibus hominibus volenti aduersabatur. At cur ita acriter reprehendit, in tantum quod Petri culpa, si qua tamen fuit, quam quod rei, de qua agebatur, magnitudo merebatur.

24. *Tunc.* Antequam Petrum reprehenderet, vt mihi videtur ex Luca colligi, qui hæc verba ante Petri reprehensionem posuit capite nono, vigesimo tertio, quamvis Chrysolomus, & Theophylactus sicus videatur.

Discipula. Lucas ait, dicebat autem ad omnes, & Marcus capite 8. 34. & conuocata turba cum discipulis suis dixit eis: quam Euangelistarum dissentionem duobus modis interpretor, aut Christum presentibus turbis, & quasi testibus aduocatis id dixisse totis Apostolis: aut præcipue Apostolis dictum voluisse, turbam vero, quæ aderat, quod Apostolis dicebatur, sibi dictum putasse.

Si quis vult. Recte Chrysolomus, Euthymius, & Liberius ap Theophylactus admonerit liberum ex his verbis hinc, *Abneget semetipsum.* Quid sit seipsum abnegare, quod abneuerit interpretes exponunt. Hieronymus, & Beda hoc loco & Gregorius homilia decima in Ezechielum existimant nihil aliud esse seipsum abnegare, quam veterem hominem exuere, induere nouum. Tunc, inquit Beda, nos abnegamus, cum vitium, quod peruersitatem sumus, & amittimus, quo per nos vitium vitiamur. Sed manifestum est hoc loco non de moribus, sed de moribus agi, vt versiculo vigesimo quinto, declaratur. *Qui voluerit animam suam saluam facere, perdet eam: qui autem perdidit animam suam propter me, inueniet eam.* Melius Chrysolomus, quid sit nos ipsos abnegare eo aliorum abnegatione admonet intelligendum. Alios abnegare est illos contemnere atque deserere, nullam eorum habere rationem

Quo sensu
Petri à
Christo Sa-
tanæ voca-
uit.

Romanus
Pontifex ab
hæreticorum
conuocato
dicitur.

Quid abne-
gare seipsum